

УДК 338.48

Н.О. СТЕПАНЕНКО, к.е.н., доц., ХНЕУ, Харків
В.О. СТЕПАНЕНКО, к.е.н., викл., ХНЕУ, Харків

УМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У роботі розглянуто особливості розвитку туристичної діяльності в Україні, проблеми туристичного бізнесу країни, які зумовлені впливом світової фінансової кризи. Проаналізовано напрями комплексного вирішення існуючих проблем.

В работе рассмотрены особенности развития туристической деятельности в Украине, проблемы туристического бизнеса страны, которые обусловлены влиянием мирового финансового кризиса. Проанализированы направления комплексного решения существующих проблем.

The article examines the features of development of tourist activity in Ukraine, problems of tourist business in the country that is predefined by influence of world financial crisis. Directions of complex decision of existent problems are analysed.

Ключові слова: туризм, туристичний бізнес, туристична інфраструктура, туристичні оператори, туристичні агенти.

Вступ

У сучасній світовій економіці безперечно значну роль відіграє така її галузь, як туризм. Він є сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення національного та місцевих бюджетів, виконуючи при цьому економічну, соціально-культурну, політичну, рекреаційну, виховну та екологічну функції. Туризм у сучасному економічному просторі виступає як надзвичайно багатий за змістом і розмаїтий за проявами соціальний феномен. Завдяки своїм багатогранним можливостям туризм забезпечує інтеграцію нашого поляризованого світу, активно сприяє встановленню в світовому і регіональному суспільному просторі атмосфери добросусідства.

Постановка завдання

Туристична діяльність в розвинених країнах є важливим джерелом доходів держави. Окрім явної прибутковості туризм на заході є ще й одним із потужних чинників посилення престижу країни, росту її значення в очах світової спільноти і пересічних громадян. У багатьох державах туризм розвивається як система, яка дає і доход в казну і надає усі можливості для

ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями цієї країни і її народу. Туристична діяльність в Україні швидко розвивається, оскільки ми маємо всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього й іноземного туризму: особливості географічного положення, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного і туристично-рекреаційного потенціалів. Незважаючи на це, існує ряд обставин, що гальмують подальший розвиток туристичного бізнесу в Україні. Тому, доцільним є дослідження напрямів покращення умов розвитку туристичної діяльності в країні.

Методологія

На сьогоднішній день розвиток цієї галузі економіки пов'язаний з рядом екологічних проблем, які потребують негайної уваги та пошуку шляхів їх вирішення. Одним з шляхів вирішення цих проблем є стійкий напрямок розвитку туристичної діяльності. Саме цей напрямок обрала Всесвітня туристична організація за підтримки ООН. Існує велика кількість досліджень, які розкривають зміст поняття "стійкий розвиток". На їх основі необхідно сформулювати принципи формування такого розвитку туристичної галузі, який би підпорядковувався принципам саме такого розвитку та збігався із загальними програмами всесвітніх організацій, які спрямовані саме на цей напрямок. Для того, щоб виокремити головні проблеми, що існують в туристичній галузі, треба проаналізувати причини та джерела цих проблем та спробувати відшукати шляхи виходу з кризи. Ці шляхи потребують узагальнення та подальшого розгляду

Результати дослідження

Із кожним роком розвиток туризму в Україні набуває все більших обертів. Туристична галузь має надзвичайно важливе значення для економіки нашої держави, а розвиток цієї сфери суспільного життя повинен стати одним із пріоритетних завдань на найближче майбутнє. Україна має всі передумови для швидкого й успішного розвитку туризму, як іноземного, так і внутрішнього. Проте на заваді цьому стоять певні проблеми, що тривалий час лишаються невирішеними та, відповідно, гальмують розвиток цієї сфери економіки.

Головна мета підприємницької діяльності в туризмі полягає в розробленні маршрутів, формуванні туристичних потоків за обраними

маршрутами, у виробництві туристичних товарів і наданні туристичних послуг, комплектуванні туристичного продукту відповідно до попиту споживачів з вигодою (прибутком) для себе. Якщо діяльність не передбачає одержання прибутку, то вона не відноситься до підприємницької.

До основних **суб'єктів підприємницької діяльності** у туризмі належать: туристичні оператори, туристичні агенти та інші структури, що сприяють розповсюдженню туристичних послуг (дилери).

Туристичні оператори – це юридичні особи (підприємства), створені згідно із законодавством України, основною діяльністю яких є організація туризму, формування туристичного продукту, його реалізація та посередницька діяльність із надання характерних і супутніх туристичних послуг мандрівникам. **Туристичними агентами** можуть бути як юридичні, так і фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницькі функції з реалізації туристичного продукту туроператорів або окремих послуг інших суб'єктів туристичного бізнесу. Сукупність підприємницьких структур з обслуговування туризму утворює **туристичну інфраструктуру**, яка являє собою комплекс юридичних і фізичних осіб економічної та соціальної сфер діяльності, що надають туристам послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, перевезення, екскурсійного обслуговування, відпочинку, рекреації тощо. Розвиток масового туризму сприяв переходу його інфраструктури на індустріальну основу, внаслідок чого і з'явилася індустрія туристичного бізнесу.

Туристичний бізнес як складова економічного комплексу країни характеризується такими властивостями і **функціями**:

- має свою індустрію виробництва і надання послуг туристам;
- створює та реалізовує туристичні послуги;
- організовує маркетинг і рекламу з метою визначення місткості ринку вироблюваних і запроектованих до впровадження туристичних послуг;
- формує ринок туристичних послуг;
- виступає мультиплікатором росту національного доходу, валового внутрішнього (національного) продукту, зайнятості населення, розвитку місцевої інфраструктури і підвищення рівня життя населення;
- є сферою, в якій створюються робочі місця і забезпечується високий рівень ефективності й швидка окупність інвестицій;

- виступає ефективним засобом охорони навколишнього середовища та історико-культурної спадщини людства, що є матеріальною основою ресурсного потенціалу туризму, який утворює специфічну сферу діяльності;
- сумісність практично з усіма сферами, галузями і видами діяльності людини;
- має переваги в інтеграційних і глобалізаційних процесах, що відбуваються у світовому просторі;
- упроваджує інновації у виробництво туристичних послуг з метою формування туристичного продукту.

Щоб виконувати ці функції, підприємництво в туризмі повинне ґрунтуватися на науково-технічній, організаційно-управлінській та виробничо-комерційній творчості.

Об'єктом підприємницької діяльності в туристичному бізнесі виступає виробництво туристичних послуг, формування та збут туристичного продукту.

Економічний успіх підприємництва забезпечується за допомогою інноваційного менеджменту. Це пояснюється тим, що інноваційна заповзятливість у туризмі забезпечує появу нових послуг (продукту), привабливих не тільки для туристів, а й для інвесторів.

Варто особливо підкреслити, що Україна має потребу в такому туризмі, в якому інноваційність, діловитість, ефективна комунікативність стали б нормою господарювання кожного суб'єкта туристичного бізнесу. На сьогодні, крім загального відставання розвитку рекреаційно-туристичної сфери України від подібної галузі багатьох країн світу, існує досить суттєва диференціація різних територіальних одиниць країни за рівнем розвитку санаторно-курортної та туристичної діяльності. Існуючий стан розвитку індустрії відпочинку і туризму в межах України різниться по кожного регіону (АР Крим, адміністративні області, м. Київ, м. Севастополь) країни. Сьогоднішній стан розвитку туризму, не адекватний природо-ресурсному, історико-архітектурному та рекреаційному потенціалові України.

Основними причинами цієї ситуації є невирішені внутрішньонаціональні проблеми в галузі туризму, до яких варто віднести:

- недостатній рівень розвиненості безпосередньо мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам;

- відсутність скоординованої висококваліфікованої та грамотної системи дій просування туристичного продукту України на світовий ринок, яка б давала відчутні результати;
- технологічна відсталість галузі. В Україні слабо застосовуються туристичні технології, які використовуються в розвинених країнах: електронні, інформаційні довідники щодо готелів, транспортних маршрутів і туристичних фірм з переліком і вартістю послуг, які вони надають. Але доцільно відзначити, що останнім часом в галузі інформаційних технологій України спостерігається значне поживлення. Тому слід також активно використовувати цю можливість для наближення до виходу на світовий рівень обслуговування клієнтів;
- низький рівень обслуговування, зумовлений загальною кваліфікацією працівників галузі. Рішення зазначеної проблеми пов'язане з необхідністю підвищення якості навчання в даній галузі. Необхідною умовою підвищення якості підготовки менеджерів з туризму є узгодженість навчальних програм, раціональність дисциплін, закріплення теорії на практиці, створення центрів перепідготовки на підвищення кваліфікації працівників туристичної сфери.

Створення високоефективної туристичної індустрії в регіонах сприятиме економічному та соціальному розвитку регіонів, збереженню навколишнього середовища, залученню інвестицій, створенню нових робочих місць.

Основною проблемою модернізації туристичного та рекреаційного потенціалів регіонів України є їх неефективна реалізація. Система управління туристичною та рекреаційною діяльністю в регіонах України ще не відповідає сучасним вимогам. Відсутня координація суб'єктів різних форм власності та відомчої підпорядкованості туристичного та рекреаційного потенціалів регіонів України. Серед проблем, що стримують модернізацію туристичного та рекреаційного потенціалів регіонів України, варто відзначити відсутність розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності галузі та туристичних представництв за кордоном. Візовий режим, митні та валютні перепони не сприяють вкладенню інвестицій в інфраструктуру туризму та санітарно-курортного комплексу

Таким чином саме комплексний підхід дозволить аналізувати туристичну індустрію, забезпечить можливість уникнути помилок,

сприятиме формуванню розвитку туризму, посилить його вплив на економічний розвиток регіонів та України в цілому.

Україна відкрита і для міжнародного туристичного співробітництва, яке повною мірою віддзеркалює загальноєвропейські інтеграційні політичні та соціально-економічні процеси, враховує основні загальнонаціональні пріоритети. Виходячи з національних інтересів, міжнародна туристична політика України багатовекторна, реалізується на засадах економічної доцільності та взаємовигідної співпраці з конкретною країною або регіоном, враховує особливості певного туристичного ринку.

Проблеми, які існують на цей час в туристичному бізнесі, потребують вирішення як на макрорівні, мезорівні, так і на мікрорівні. На макрорівні це стосується механізмів державного регулювання, які повинні бути спрямовані на стабілізацію економічного середовища в країні; на мезорівні – раціональне використання туристичного потенціалу території та підтримка місцевими органами влади, можливостей мобілізації наявних і прихованих резервів для утримання даного бізнесу в умовах кризи; на мікрорівні – пошук інструментів, заходів та швидке реагування на прояви негативних тенденцій в економіці та галузі.

Висновки

Отже, доцільно виділити головні стратегічні напрями подальшого розвитку рекреаційно-туристичного комплексу України. До них належать:

- забезпечення загальнодержавної і регіональної підтримки туризму, залучення до його розвитку як державних, так і підприємств інших форм власності, а також окремих громадян;
- створення розвиненої туристичної інфраструктури з метою надання якісних і різноманітних послуг туристам;
- забезпечення пріоритетності вітчизняного внутрішнього та іноземного (в'їзного) туризму на основі використання туристичних ресурсів, національної історико-культурної спадщини українського народу;
- розвиток інформаційно-рекламної і маркетингової діяльності;
- підготовка і перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів для потреб рекреаційно-туристичної діяльності.

Реалізація вказаних заходів сприятиме підвищенню темпів розвитку туристичної галузі, здійсненню активної загальнодержавної політики в цій галузі, забезпеченню координації заходів центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських

організацій, стимулюватиме місцеву ініціативу, розвиток соціального туризму.

Туристична галузь, хоч і дуже повільними кроками, починає підвищувати свої показники. Але не можна зупинятися на досягнутому. Саме від ефективності та темпів розвитку туристичної галузі залежить все її майбутнє зокрема та майбутнє економіки України загалом.

Список літератури: 1. Школа І.М., Вдовічен А.А., Ореховська Т.М. та ін. Стратегія розвитку підприємств невиробничої сфери регіону: навч. посібн./за ред. І.М. Школа, А.А. Вдовічена. – Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 288 с. 2. Уварова Г. Рекреаційно-туристичний потенціал України //Географія та основи економіки в школі. - 2010. - № 2. - С. 29-36

Надійшло до редколегії 08.12.2011